

Edward Rymar

Skorygowana lista opatów cystersów z Bierzwnika (1294-1539)

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 4, 309-313

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

NADWARCIAŃSKI ROCZNIK
HISTORYCZNO-ARCHIWALNY
NR 4 - ROK 1997

Edward Rymar
Pyrzyce

**Skorygowana lista opatów cystersów z Bierzwika
(1294-1539)**

W wydanej niedawno książce o nowomarchijskich konwentach cysterskich, Grzegorz Jacek Brzustowicz zawarł też „poczet opatów” z Bierzwika.¹ Do pocztu wkradły się błędy, a ponadto nie uwzględniono całego dostępnego już materiału źródłowego. Wszystko to uzasadnia opublikowanie poniższej listy opatów. Do numerowanej listy Brzustowicza, oznaczonej sygłem B odnoszą się, z użyciem sygła R, nasze ustalenia.

B 1. **Werner I** 1294 - zm. przed 3 II 1296 r., uznawany za pierwszego opata, bo pod jego kierownictwem ruszyła w 1294 r. wyprawa mnichów z Kołbacza do Bierzwika.

R 1. Werner (?), być może opat, gdyż w roczniku kołbackim wymieniono go jako kierującego pracą braci przy likwidacji licznych płazów w wodach okalających budowane opactwo, zaś późniejsza ręka dopisała przy imieniu słowa: *scilicet monachus*.²

B 2. **Jan I**, wspomniany 6 II 1296 r. i w 1303 r. być może bezimiennie w 1306 r. i 1310 r. Zmarł długo przed 22 IX 1314 r.

R 2. Jan I przed 3 II 1296 - długo przed 28 IX 1303 r., gdyż:

R 3. **Ludolf** (*de Nemore Sancte Marie*) wraz z opatami z Oliwy,

---

¹ G. J. Brzustowicz, *Klasztory cysterskie w Bierzwiku, Pelczycach i Reczu*, Choszczno 1995, s. 49-52, oraz ponownie w: *Zeszyty Bierzwickie z 1994-95*, wyd. Poznań 1997, s. 93-99, 105.

² *Pommersches Urkundenbuch*, Stettin 1868, Bd 1, s. 492.

Bukowa, Paradyża, Amelungsborn i z *Lacus S. Mariae* (zapewne Mariensee, potem Chorin w Brandenburgii), transumował przywilej papieża Bonifacego VIII z 18 XII 1302 r. w dniu 28 IX 1303 r. (*a. d. M^oCCC^o, III in vigilia Mychaelis archangeli*), stawiając swą pieczęć³, co oznacza, że godność piastował od dłuższego czasu. Ponieważ datacji dokumentu, znanego z dwóch oryginałów, nie sposób podważyć, musimy przyjąć, że wkrótce i on zmarł lub ze stanowiska zrezygnował, skoro:

R 4. **Jan II** (B: Jan I) wystąpił już 6 XI 1303 r.⁴ i zmarł długo przed 4 VIII 1313 r., a nie przed 22 IX 1314., bowiem:

B 3. **Michał I** wspomniany 4 VIII 1313 r. i jeszcze w 1317 r., a prawdopodobnie należy z nim łączyć wzmianki o bezimiennym opacie z lat 1318, 1320, 1322 i 1325.

R 5. **Michał** 1313 - być może to on w 1326 r. zawierał układ z cysterkami z Owińskach, wynegocjowany przez opatów cysterskich z Dragunia i Chorynia.⁵

B 4. **Stefan I** 25 X 1333 i 17 I 1336.

R 6. **Stefan** 25 XI 1333 i 17 I 1336.⁶

B 5. **Henryk I de Aken** 7 X 1351 i 1 V 1359 r., zm. przed 8 III 1361 r.

R 7. **Henryk I de Aken** 7 X 1351 - 1 V 1359.⁷

B 6. **Jan II** 8 III 1361 i 10 XII 1362.

R 8. **Jan III** 8 III 1361 i 10 XII 1362.⁸

B 7. **Henryk II** 11 X 1369 i w 1370 r.

R 9. **Henryk II** już 17 VIII 1364 r., gdy wraz z przeorem Konradem był obecny w Szczecinie przy zrzeczeniu się przez Wobberminów lennejskiej posiadłości w Babinie na rzecz cystersów kołbackich, ostatni raz 25 VII 1370 r.⁹

B 8. **Wilhelm** 23 VI 1380 - 1397, zapewne jeszcze 18 X 1398 r.

R 10. **Wilhelm** 23 VI 1380 - 10 VII 1397 r.¹⁰

³ *Pommerellisches Urkundenbuch*, hrsg. v. M. P e r l b a c h, Danzig 1882, nr 619.

⁴ *Codex diplomaticus Brandenburgensis* (dalej: CDB), hrsg. A. F. R i e d e l, Berlin 1838-1869, I Theil, t. XVIII, s. 8. Jan I lub II zawierał układ z rodziną rycerską Segefeldów kończąc spory o bagna wokół jeziora Starzyckiego, zob. Wippel-Sammlung nr 8, w: Staatsbibliothek zu Berlin-Preussische Kulturbesitz, gdzie datowano dyplom na ok. 1300 r.

⁵ Wippel - Sammlung nr 20.

⁶ CDB XIX, s. 459, XVIII, s. 12.

⁷ CDB XIX, s. 461, 465.

⁸ CDB XIX, s. 467, 471.

⁹ *Codex Pomeraniae diplomaticus*, hrsg. F. D r e g e r, Bd X, nr 1919 (rękopis w Bibliotece Głównej Wojska Polskiego w Warszawie); CDB XIX, s. 473.

¹⁰ CDB XIX, s. 475; Wippel - S. A 63.

B 9. Jakub I Mildenyecz 17 VI 1407, znany też jako Jan Mildeniecz.

B 10. Mikołaj I w 1431 r. (może wspomniany też 24 III 1432 r.).

B 11. Jakub II Mildenitz, ponownie nazywany Janem 31 III 1433 r., ale nosił imię Jakub i pochodził z tej samej rodziny, co Jakub I, bo 10 III 1440 wystąpił z nazwiskiem *Mildenissen*. Może odnosi się doń wzmianka z 28 X 1441 r.

R 11. **Jakub von Mildenitz** już 17 VI 1407 r.; nie wiadomo jeszcze, czy to on prowadził rokowania krzyżacko-szczecińskie w marcu-kwietniu 1422 r.¹¹ W tym miejscu musimy skreślić opata Mikołaja, w istocie przesunąć go w inne miejsce. Miał się pojawić w 1431 r., co powoduje konieczność powołania do historycznego bytu dwóch opatów Jakubów z rodziny Mildenitzów. Łatwo się z tym uporamy. A. F. Riedel opublikował z datą 24 II 1431 i 20 III 1451 r. dokument, dotyczący tej samej sprawy: nadania w Gorzowie przez krzyżackiego wójta Nowej Marchii miastu Myślibórz wsi Dalsze (Woltersdorf), wcześniej będącej w posiadaniu Hansa i Einwalda Straussów. Pierwszy wystawia Christoffel Ravenstein, drugi Christoffel Eglinger.¹² W 1431 r. wójtem był Henryk von Rabenstein, wójt z lat 1430-1435. Ten 20 I 1431 r. był w Chomętowie koło Dobiegniewa, skąd udał się na teren państwa krzyżackiego w Prusach, 27 lutego był w „Subwycz”, 28 lutego w Elblągu, zatem nie mógł przebywać w Gorzowie 24 lutego. W 1451 r. wójtem był Krzysztof Eglinger, wójt z lat 1450-1454, i to on był wystawcą. Dacacja i świadkowie, w tym opat bierzwnicki Mikołaj (*Niclas*) identyczni i pasują tylko do 1451 r. Chodzi o Rulofa (Rudolfa) v. Witte z Głazowa, znanego z lat 1402-1454 (jeśli mamy do czynienia z tą samą osobą)¹³, Henninga v. Ellingena znanego z lat 1449-1475.¹⁴ W Dalszem w latach 1441-1449 lenno miał Jakub v. Strauss¹⁵, zaś bracia Hans i Einwald (synowie Jakuba ?) w 1454 r. składali hold

¹¹ *Repertorium der im Kgl. Staatsarchive zu Königsberg i. Pr. befindlichen Urkunden zur Geschichte der Neumark*, bearb. E. J o a c h i m, hrsg. P. v. N i e s s e n, Schriften d. Vereins f. Geschichte d. Neumark, Heft 3, Landsberg 1895, nr 198, 476, 478.

¹² CDB XVIII, s. 485, 489, co powtórzył K. K l e t k e w *Regesta historiae Neomarchicae*, Märkische Forschungen, Bd XI, 1868, s. 105, 200.

¹³ R. E c k e r t, *Geschichte v. Landsberg a. d. Warthe, Stadt u. Kreis*, Landsberg 1890, s. 79; CDB XXIV, s. 161.

¹⁴ CDB XIX, s. 369; H. B ü t t o w, *Das Schuldnerregister des S. Georgshospitals zu Königsberg aus der Zeit um 1475*, Die Neumark Jg 6, 1929, s. 128.

¹⁵ CDB XIX, s. 345 (gdzie Woltersdorf błędnie odniesiono do Mirowa). *Regesta historico-diplomatica Ordinis S. Mariae Theutonicorum* ..., bearb. E. J o a c h i m, hrsg. W. H u b a t s c h, Pars I, Vol. I, Göttingen 1948, nr 8223; R. E c k e r t op. cit. s. 109; CDB XIX, s. 360.

elektorowi brandenburskiemu, a ten drugi w 1479 r. posiadał Nawrocko.¹⁶ Jeszcze bardziej na czasy Eglingera wskazuje obecność przy czynności jego pisarza Jana Pagenkopa i „kumpana” Eggerda v. Crossen, znanego też z 1452 r., wreszcie prepozyta kapituły kolegiackiej w Myśliborzu Jana Tzorgesa. Był więc tylko jeden opat Jakub Mildenitz (nie Jan !). Wystąpił on 31 III 1433 i jeszcze 10 III 1440 r.¹⁷

B 12. **Mikołaj II** von Neuenkirchen 22 X 1447, wspomniany też w 1451 r.

R 12. **Mikołaj I** v. Neuenkirchen 22 XI 1447 i jeszcze w 1453 r. jako odbiorca przywileju opata kolbackiego Erazma.¹⁸

B 13. **Mikołaj III** Ackelman 10 XII 1458 r.

R 13. **Mikołaj II** Ackelmann 10 XII 1458 r., wspomniany jako zmarły poprzednik opata Tomasza w 1447 r.¹⁹

B 14. **Tomasz I** 8 XI 1470 i w 1485 r.

R 14. **Tomasz** 8 XI 1470 i 11 V 1485 r. (?).²⁰

B 15. **Antoniusz I** 1495-1519.

R 15. **Antoni** - w pierw przeor klasztoru cystersów w Paradyżu (1489), w 1491 r. wybrany opatem w Bierzwniku, przy czym opaci z Paradyża i Bledzewa mieli go wprowadzić na nową godność, wizytował klasztor żeński w Reczu 5 III 1494 i 4 XII 1510 r., wystąpił też 22 I 1519 r.²¹

B 16. **Otton I** w latach 1534-1535 (1539?).

R 16. **Otton** 11 XI 1534 - do kasaty w 1539 r.²²

¹⁶ CDB XXIV, s. 161, XIX, s. 407.

¹⁷ *Repertorium*, nr 723; CDB XIX, s. 489.

¹⁸ CDB XIX, s. 491; Wippel-S. A 79.

¹⁹ CDB XIX, s. 492; Wippel-S. A 84.

²⁰ CDB XIX, s. 493, 500.

²¹ *Statuta capitulorum generalium Ordinis Cisterciensis ab anno 1116 ad annum 1786*, wyd. J. Canivez, Louvain 1933-1941, t. 6, s. 21; *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*, Poznań 1997, cz. 3, s. 587 n. Wippel-S. A 90; CDB XIX, s. 500: 1519 r. W 1507 r. Antoni (*de Nemore*) wśród opatów, którzy wystąpili do kapituły generalnej o powołanie kolegium zakonnego na uniwersytecie we Frankfurcie, zob. K. K a c z m a r e k, *Cystersi z Pomorza Zachodniego na uniwersytetach średniowiecznej Europy*, w: *Dziedzictwo kulturowe cystersów na Pomorzu*, Szczecin 1995, s. 45.

²² CDB XIX, s. 501. W 1537 r. Otton korespondował z rącją dobiegniewskim, zob. R. S p r o c k h o f f, *Markgraf Hans v. Küstrin erwirbt die Woldenberger Heide bei Hochzeit*, Heimatkalender f. d. Kreis Arnswalde, 1. 1939, s. 54. Margrabia Jan był w Bierzwniku 25 XI 1538 r. (CDB XIX, s. 502), a 2 XII 1538 r. w Chomętowie Otton układał się z Brandami o granice pól Chomętowa z cysterskim Kolskiem (*Regesta historiae*, Abt. III, 1869, s. 84), zatem kasata klasztoru nastąpiła w 1539 r.

Po wprowadzeniu do listy Ludolfa, Jana II oraz skreśleniu Jakuba II i Mikołaja I otrzymujemy rzeczywiście 16 znanych z imienia opatów. Dalsze odkrywanie podstawy źródłowej być może pozwoli precyzyjniej określić czas pełnienia przez nich funkcji.